

Het begon met een mail van een Finse professor aan een landbouwniversiteit aan een aantal mensen in de Europese boomverzorgingswereld over *Chalara fraxinea*, ofwel in het Engels 'Ash dieback'. Deze ziekte heeft klaarblijkelijk Finland al bereikt en zorgt ook daar voor de nodige slachtoffers onder gewone essen (*Fraxinus excelsior*). Reden genoeg om deze schimmelaantasting onder essen eens onder de loep te nemen.

Auteur: Hein van Iersel

Essenziekte

In Nederland nog niet op de dramalijs, maar Europees gezien een belangrijke aantaster van essen!

Voor zover mij bekend is, bestaat er nog geen Nederlandse naam voor 'Ash dieback'. Laten we voor het gemak dan maar de naam 'essensterfte' hanteren. Ash dieback, ofwel essensterfte, is een nieuwe ziekte en wordt de laatste jaren in steeds meer Noord-Europese landen geconstateerd. Hij zou te wijten zijn aan de recent ontdekte schimmel *Chalara fraxinea*, onder meer verwant aan de veroorzakers van de platanensterfte en de iepziekte. De ziekte die door deze schimmel wordt veroorzaakt komt met name voor op *Fraxinus excelsior* en *Fraxinus angustifolia*, de in

Nederland meest aangeplante soorten. Er zijn geen bewijzen gevonden dat de ziekte ook voorkomt als *Fraxinus ornus*, ofwel pluimes. Omdat de essensterfte een ernstige bedreiging voor bossen, boomkwekerijen, laan- en parkbomen vormt, heeft de European and Mediterranean Plant Protection Organization (EPPO) in septem-

ber 2007 besloten dat *Chalara fraxinea* op de Alert List is geplaatst. De ziekte begint met kleine zwarte kankervlekken (zonder vochtafscheiding) op de stam en takken. Deze vlekken worden langzaam groter, onderbreken de sapstroom en resulteren in verwelkingsverschijnselen, terugsterfen van een- en tweejarige twijgen en afsterven van de top van de kroon. Veelal is de ziekte chronisch en zelfs dodelijk voor de boom in kwestie. De ziekte wordt geconstateerd op zowel bosbestanden alsook bij bomen en parken, wegen en boomkwekerijen. Het betreft met name relatief jonge bomen van vier tot tien meter hoog. Opmerkelijk aan de essensterfte is het feit dat de ziekte in zeer korte tijd in een groot aantal Europese landen is geconstateerd, zoals in Oostenrijk, Duitsland, Litouwen, Polen en Zweden. Dezelfde symptomen zijn ook waargenomen in Denemarken, Finland, Estland en Letland. Dat laatste zegt iets over het 'ontstaan' van de ziekte. Een verspreiding van de ziekteverwekkers via transport van plantmateriaal of door natuurlijke verspreiding door wind of dieren zou nooit het bijna gelijktijdig starten van de epidemie in zoveel landen verklaren. Een andere verklaring is dat *Chalara fraxinea* een zeer agressieve en zich razendsnel verspreidende pathogeen is, die in zeer korte tijd zijn weg heeft weten te vinden door heel Europa. Dit wordt tegengesproken door het feit dat de ziekte zeer selectief is. In grote bestanden essen worden veel bomen überhaupt niet aangetast. Waarschijnlijker is het dat *Chalara fraxinea* een

zeer algemeen voorkomende schimmel is, die onder normale omstandigheden onopvallend en zelf endofytisch van karakter is. Essensterfte zou daar veroorzaakt worden door de veranderingen in de abiotische omstandigheden waaronder essen groeien. Te denken valt dan aan droogte, vorst en veranderende klimaatomstandigheden.

De essensterfte is in Nederland tot op geringe afstand genaderd, volgens de Duitse professor Kehr komt hij bij Duitsland net over de grens voor. Met name in de noordelijke provincies van Nederland dient men extra alert te zijn op

Jan Westerhof aan het werk in NAK Tuinbouw laboratorium

De ziekte begint met kleine zwarte vlekken op de stam en takken

de symptomen van deze ziekte in gewone es. Eventuele aantastingen verwachten wij voor het eerst op boomkwekerijen en in (jonge) landschappelijke beplanting. Bij waarnemingen van afstervende essen met symptomen van de essensterfte kunt u het beste contact opnemen met de Plantenziektenkundige Dienst in Wageningen.

Jan Westerhof, teammanager Diagnostiek bij NAKtuinbouw over de ziekte: "Chalara is bij ons een bekende diagnose. Of het dan gaat om fraxinea of een andere variëteit, weten we niet. Verder dan dat zoeken wij ook niet. Onze klanten hebben voldoende aan de benaming Chalara in

het algemeen. Van *Chalara fraxinea* weten wij dat het op de Eppo-alert list staat. De ziekte is kennelijk een aantal keren gevonden en men wil er meer over weten. Ziekten op deze lijst staan er in de eerste plaats op omdat deskundigen meer willen weten en of uitwisselen. Feitelijk slaat plaatsing op de 'EPPO alert list' niet primair op gevaar, al kan dat er best zijn."

"In het algemeen is bekend dat Chalara toe-

slaat bij planten en bomen die verzwakt zijn. Zo kan de uitbraak in Polen veroorzaakt zijn door bijvoorbeeld een overstroming van een paar jaar geleden. Bij een aantal van de foto's denk ik in de eerste plaats aan slechte grond. Als wij daarin Chalara vinden, zullen we niet snel verder onderzoek doen om het soort vast te stellen: De primaire oorzaak is dan immers niet één van de schimmels, maar de toestand van de grond. Bij dergelijke bomen zijn we dan ook veel meer geïnteresseerd in *Verticillium*, die qua symptoom hier ook verwacht moet worden. Wordt die aangetroffen, dan weet je dat je een echt primair probleem hebt." "Bij Naktuinbouw hebben we tot nu toe geen *Fraxinus* gehad met een primaire besmetting van Chalara. Ook secundair hebben we de schimmel niet aangetroffen. In de Nederlandse boomkwekerij lijkt Chalara zich te beperken tot kwekerijen van jonge planten waar de schimmel zijn kans krijgt na een gietfout. Daar is de schimmel overigens goed te bestrijden."